

סימן יג

החיתון עם כת בני ישראל, שבהודו.

שאלה :

טבת תש"ד.

הגיעה אלי שאלה אם מותר להתחתן עם הכת „בני ישראל“ שבמדינת הודו. והעברתי את השאלה לחברי הגדול הראשון לציון והרב הראשי הגרעמ"ח עזיאל שליט"א [זצ"ל] שנהירין ליה שבילי אחינו בני עדות המזרח הי"ו. והוא הראה פנים להתיר החיתון עם הללו מבני הכת הזו השומרים תורה ומצוה. ואחרי שביקש חות דעתי אמרתי לעיין ביסודות היתרו.

והנה השואל כותב שאולי יש לחשוש ולפסול את הכת „בני ישראל“ מלכוד בקהל מפני שאבות אבותיהם לא שמרו חליצה. יבום. גטין ונדה. וזה מקרוב שקיבלו עליהם המצוות הללו.

תשובה :

בענין נדה פשוט שלא נפסלו לבוא בקהל משום כך ואין הבעיה מתעוררת אלא לגבי שאר הענינים.

א

[החשש משום ביטול חליצה]

(א) הנה לא נתברר מדברי השואל אם כוונתו באמרו שלא החזיקו בחליצה היינו שהיו מעגנים את הזקוקה כל ימיה או שהיו פוטרים יבמה לשוק בלא כלום. נניח שהוא באופן היותר רע ונדון על פי הנחה זו.

החשש שהיו פוטרים את היבמות בלי חליצה מצינו

* אמר המביא לבית הדפוס. לשם השלמת הענין אנו מפרסמים בזה את תשובת הרב עזיאל זצ"ל. שטרם יצא לאור עולם.

ביה, ירושלם כ"ו כסלו תש"ד.

לכבוד ידידי ועמיתי הרב הגאון הגדול

כמהר"ר י"א הלוי הרצוג יצ"ו

רב ראשי לארץ ישראל

ירושלם

שלום וברכה.

הנני מתכבד להמציא לכתר"ה את תשובתי להרה"ג ר' רפאל ענתבי יצ"ו מכומבאי לעיונו ולחות דעתו.

והנני בברכת שבתא סבא וברגשי ידידות מרובים,

בן ציון מאיר חי עזיאל

ראשון לציון

הרב הראשי לארץ ישראל

כ"ו כסלו תש"ד.

לכבוד הרה"ג הנכבד כמהר"ר

רבי רפאל ענתבי יצ"ו

בעיר כומבאי שבמדינת הודו

ר. מ. ג.

הומצא לידי ע"י חברי הרב הראשי הנרא"י הרצוג שליט"א

כבר בענין הכותים שגורו עליהם מפני שהיו פוטרים את הנשואות מן החליצה (קידושין עו). אך שם אמרנו וזה רק לר"ע לטעמיה דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אבל לרבנן אין חשש ממזרות בשביל כך, (ועי' תוס' שם ותוס' יבמות מט). ואף להמחמירים אינו אלא ממזר דרבנן, ומכיון שכך הרי אפילו לדעתם אין כאן אלא ספק דרבנן בכל אופן ולקולא. ובפרט בענין שכזה להשיב תועים ולחבר לבית ישראל חלק שהיה נפרד ממנו כ"כ מאות בשנים.

שאלתו ע"ד הכת הנקראים בשם „בני ישראל“ שנמצאים במדינתם שמתנהגים כדת משה וישראל, אך גט, מקוה, חליצה ויבום אין להם, ואין בהם לא כהן ולא לוי; ונפשו בשאלתו, אם מותר להתחתן אתם, ואם מותר לצרפם למנין ולקרותם לתורה.

ואשיבנו: כנודן זה כבר נשאלתי בשנת תרצ"ח ע"י הא' יוסף סיגון, עורך הירחון „הבימה היהודית“ בכומבאי. והשכתי אז בארוכה. תוכן תשובתי היתה שהיהודים ששם „בני ישראל“ נקרא עליהם, הם מגזע זרע קודש של היהדות, ותמכתני יסודותי על תשובת רה"ב בשערי תשובה (סי' מ"ו ה') ובמקומות אחרים, ואמרת הרמב"ם לחכמי לונלי, שמדובר שם על היהודים שבהודו שאינם יודעים התורה שבתם ואין להם מן הדת אלא שהם נימולים ושוכנים ביום השבת, והמדובר הוא בודאי על אבות אבותיהם של אלה הנמצאים אצלכם ונקראים בשם יהודים.

ולענין להתירם לבוא בקהל — אחרי שבידתי בתשובתי שם את שיטות הקדמונים בדבר היתר הקראים משום ספק ממזרות שמקדשים ואינם שומרים הלכות גיטין דשמא הם צממם כשרים לעדות או שקדשו בפני עדי ישראל שהארכתי בזה גם בספרי „משפטי עזיאל“ ח' אה"ע והבאתי ובאתי דברי שו"ת הריב"ש סי' נ' וסי' ש"מ, והתשבץ ח"ב סי' מ"ז והד"מ אה"ע סי' נ' בדבר האנוסים העליתי במסקנא, שכת זו „בני ישראל“ הם חוסר

ב

[החשש שנישאות באיסור אשת איש / חשש זה לגבי קראים וכוותים]

(ב) החשש מתחיל באמת כשאנו באים לרדן על כת זו מצד אי-החזקתם בגיטין, דכיון שהיו פוטרים א"א בלי גט הרי ע"כ נתערבו בהם ממזרים, וחזק מזה יש חשש גם מצד הקידושין שלהם (וכדרך שאמרו בכותים לפי שאינם בקיאים בתורת קידושין וגיטין), שיש לחוש שמא ביטלו קידושין דאורייתא מפני אי בקיאותם והלכו ונישאו לאחרים, וחששא זו עומדת לנגדנו אפילו אם נניח שאין כוונת השואל שהיו פוטרים א"א בלי גט, אלא שלא היה נהוג אצלם כלל להתגרש, אעפ"כ יש לחוש שמא ביטלו קידושין שתפסו מן התורה.

(ג) הנה ידועה היא מחלוקת חכמי ספרד בענין הקראים, שיש מתירים ויש אוסרים אותם לבוא בקהל, וכמעט כל אותם הטעמים שיש להתיר ולאסור בקראים יש באלו. יסוד האוסרים הוא שאנו חוששין לכל אחד מהם שמא הוא ממזר, או מפני שהיו דנים לבטילים קידושי כסף ושטר שאינם מפורשים בתורה, ונמצא שהיו פוטרים א"א בלי גט, ואף שכל אלו מכלל ספיקות לא יצאו מ"מ יש לחוש. יסוד המתירים הוא שקידושיהם אינם קידושין כלל מפני שנעשים בפני פסולי עדות וממילא אין נשותיהם צריכות גט ואין כאן חשש ממזרות.

מגזע עם ישראל ואין לדנום כקראים שפרקו מעליהם עול תורה ומצות כמו שמקובל ממשע מסיני בתורה שבעל פה; אבל אלה לא מרצונם פרקו מעליהם תורה ומצות אלא שנשתכחה מהם תורה מסיבת גלותם בארצות רחוקות מנותקים ומבודדים מכל סדור האומה ונתונים תחת גלות קשה ומרה, אלא שהוא"ל שגם אחרי שכונו אל מחניהם קהלות ישראל וראו מעשיהם הטובים והישרים שדבקם הם בתורה ומצות, היה עליהם לחזור למוטב ולהשיב להם ולבניהם את התורה שנשתכחה מהם, וכיון שעמדו בשכחתם נקראים פורעים, כמו שכתב הריב"ש לגבי האנוסים, והוא"ל ועד השנים האחרונות עמדו כמרוחקים מקהלות ישראל ולא קדשו בפני ערים כשרים מישראל, הרי נשיאותם בטלן וממילא אין בניהם ממזרים. ובסוף דברי תשובתי הבאתי דברי רב נטרונאי גאון בתשובה שהשיב על מאינין שפרשו מדרכי ישראל והם פורצים בעריות ואין כותבין כתובות ולא גיטין ולא חולצין ולא מיבמין: אי אפשר לקבלם ולהכניסם בקהל ישראל שמא יתערבו בישראל וישאו נשים וישאו בניהם לבנות ישראל שמרבים ממזרים בישראל, ואם באים אבות וחוזרים בהם ומקבלים עליהם עול מצות כשאר ישראל, קבלו אותם שנולדו מטיפה קדושה וגוללו בכשרות ובדקו בולדותיהם ודקדקו בהם, וכל מי שיש לו שמץ פסול הכריזו עליו והפרישוהו ויהיה מובדל מישראל (בב"י אה"ע סוף סי' ד') ודברי תשובות המבי"ט ח"א סי' י"ט שהביא תשובה זו ביתר אריכות.

ומתוך כך העליתי בנדון דידן בהכח "בני ישראל" שאותן המשתפחות ששמרו ענין המקוה ולא היה ביניהם עניני גט או חליצה באופן שלא נודע שנמצא בהם פסול ממזרות, מצוה לקבלם

כנגד יסוד זה השיבו האוסרים שבמה דברים אמורים בקראים הראשונים שהרימו יד בתושבע"פ אבל הדורות שאחריהם, אינם פסולי עדות מפני שאנוסים הם, דמנתג אבותיהם בידיהם, וחשיבי כתינוק הנשבה בין העכו"ם (וכהא דאמרינן דאינם נחשבים למזרים משום חלול שבת בפרהסיא באיסורין דרבנן (א"ח שפ"ה)) ומכיון שאינם פסולי עדות דנחשבים לשונגים, הרי קידושיהם קידושין וחזרו הטעמים האמורים לעיל.

חזרו המתירים וחילקו עוד הנ"מ דנחשבים לשונגים, בכותים, למ"ד גרי אמת הם, דאשכחן שאינם פסולי עדות מן התורה (וכמבואר בגיטין י' ובתוס' שם) אף שעוברים על דאורייתא ולא אחזק דהם מעיקרא לא קיבלו עליהם תושבע"פ משא"כ בקראים שממעי יהודה יצאו ונתפקרו וכפרו בתושבע"פ הרי צאצאיהם אחריהם בכל דור ודור גידונים כמזידים (עי' במבי"ט ח"א סי' ל"ז וברדב"ז ח"א וחד"ד).

(ד) (מוכרחני לאמר שאין סברת המתירים זו מובנת לי כל צרכה, דסוף סוף מנהג אבותיהם בידיהם שאבות אבותיהם התעומו ולמה יחשבו כמזידים? ולענין כותים הרי אי אפשר לאמר שמכיון שלא קיבלו לא חלה עליהם תושבע"פ, דכיון שנתגיירו וקיבלו עליהם להספח לבית יעקב חלה עליהם התורה כולה שבכתב ותושבע"פ, אלא שנחשבים כשונגים מפני שאלה שעל ידם נתגיירו התעומו, וא"כ גם בקראים כך שהתעומו אבות אבותיהם כמה וכמה דורות. סוף דבר לע"ד שניהם שווים, היינו אם הכותים

בקהל ישראל ולקרבם על ידי כך לתורת ישראל וצריכים להתנות עליהם שיקבלו באופן פומבי וחגיגי לשמור ולעשות כל מצות התורה הכתובות והמסורות וביחוד מצות הנהגה שהיא יסוד טהרת המשפחה.

ומינה גם לשאלתו השניה של כת"ר: שבתנאים אלה כשיתקרב לתורת ישראל, יתכן גם לכהן אחר שיקח בת מבת זו ויהיה להם לעתיד כהנים ולויים.

ובדבר לצרפם למנין ולקרותם תורה. — דעתי היא גם כן שאותם שאינם מבקשים קרבת שלומי אמוני ישראל לקבל עליהם עול תורה ומצות, אין לצרפם למנין ולא לקרותם לתורה מחששת רב עמרם גאון הנ"ל, שמא יבואו על ידי כך להתערב בישראל וישאו נשים וישאו בניהם לבנות ישראל ומרבים ממזרים בישראל. אבל אלו שרוצים קרבתנו ומקבלים עליהם בפומבי עול מצות כשאר ישראל הכשרים, מצוה גם לבקש קרבתם, לצרפם לכל דבר שבקדושה ולקרותם לתורה.

וה' אלקי ישראל מהרה יקבץ נדחיו מארבע כנפות הארץ ויאמו לעינינו יעודו מפי נביא קדשו לאמר: ונשא נס לגויים ואסף נדחי ישראל ונפוצותיו יקבץ מארבע כנפות הארץ.

והנני בצפיה לתשועת ישראל ובנין אפריון ואריאל,

וברגשי כבוד ויקר

בן ציון מאיר חי עוזיאל

ראשון לציון

הרב הראשי לארץ ישראל

ידוע שהיו שכיחים ביניהם יהודים, בכ"ז יתכן שבתחלת התבדלותם בעיקרים הנ"ל מכלל ישראל היו ביניהם כמה וכמה שהתנגדו לזה אלא שבהמשך הזמן בסלו ברוב ונסחפו אחרי הורם והקידושין שראו או באותה תקופה של התחלת הפירוד מכלל ישראל תפסו מן התורה בהרבה מקרים, וכמו שחששו בקראים).

(ח) אולם סוף סוף לענין הלכה, הרי זו מחלוקת בין גדולי עולם ואי אפשר לנו להכריע ביניהם ואף הגאון רבינו הגו"ב ז"ל לא רצה להכריע ולא הורה לא איסור ולא היתר בענין הקראים, ואף שחכמי גאוני הספרדים בירושלים עיה"ק ת"ו בדורות האחרונים נמנו וגמרו לאיסור (כפי שהראוני בתשובה להרה"ג יוסף ידיד הלוי ז"ל ראב"ד לעדת הספרדים כאן שמתחלה פסק להיתר ואח"כ חזר בו מפני הוראת גדולי ירושלים), בכל זאת מידי ספק פלוגתא לא נפקא שאלה זו, ויש עמודי עולם שהורו להיתר אדרבה חשבו זאת למצוה רבה לקרב את הרחוקים, מכיון שמקבלים עליהם תורה שלמה שלנו, להשיבם לצור מחצבתם בלחלי ידח ממנו נדח, (יעו"י ברדב"ז ח"א, ע"ג, וח"ג רי"ט), הרי אפילו אם נניח שזוהו ספק פלוגתא בכל זאת הרי אם היתה ההלכה נחתכת לאיסור ג"כ לא היה זה אלא ספק ממזר שהוא רק מדרבנן, אבל באמת יש ספק בעצם ההלכה, וכגון זה כבר נתבאר באחרונים דהוא לקולא בדרבנן, היינו ספק בדין וספק במעשה, ספק שמא ההלכה כהמתירים, ואת"ל דההלכה כהאוסרים הרי אין זה אלא ממזר דרבנן.

(ט) והנה בדרך עיוני בספרים הדנים בשאלה זו נתקלתי בטענה שיש לאיסור זה עיקר בדברי תורה, היינו ודאי ממזר ולא נוהג הכלל של בדברי סופרים הלך אחר המקיל ולענ"ד אין זה נכון לגמרי, כאילו לא נמסר הכלל אלא על דברים שאין להם עיקר מדברי תורה והאומר כך עליו הראיה ואין לו ראיה, ובכל מקום נאמר הדבר בסתם, ואדרבה דווקא בספק ממזר הקילה תורה אפילו בקבוע שבכל התורה כמחצה על מחצה, וכו', ועיין שם שמעתתא, שמעתתא א', וכו'.

וכן ראיתי ליש מי שדן דאדרבה הואיל והרדב"ז ז"ל דן שהקראים הם פסולי עדות, הרי"ו נרגא בעצם המקור של הספק ובענין זה מקילים יותר מענין ספק ספקא, וכל זה ידוע.

ג.

[גזרו על הכותים / החיתון עם "בני ישראל"]

(י) הנה המעיין ברדב"ז יראה שהוא מרחיק את האיסור של חיתון עם קראים מפני שיש כל כך הרבה ספיקות יעו"י"ש, והרי יקשה עליו דאותם הספיקות היו גם בכותים? אבל יש לתרץ בפשטות דלא נאמר שהודיעו חכמים לישראל

היו נחשבים לשוגגים, או אנוסים, אף על הקראים עלינו לאמר כך, ואם כן קולם חומרם, שמפני שאינם פסולי עדות מן התורה יש עליהם חשש ממזרות וכו"ל).

(ה) אמנם לא זהו הטעם היחידי לאיסור, כי יש עוד טעם נוסף, שאפילו אם נאמר שהקראים נחשבים כמזידים והם פסולי עדות מכ"מ יש חשש שמא אירע שהיו בקידושין ישראלים כשרים או שמא היו שם בני קראים ששומרים תושבע"פ.

(ו) והנה עיינתי ברדב"ז ובמבי"ט ולא מצאתי שיעמדו כאן על נקודה חשובה, המבי"ט בשם המתירים אמנם מוכיר את הכותים, אבל רק לענין הראיה מהתוספות גיטין דף י שלמ"ד גרי אמת הם כשרים לעדות מן התורה וטעמם שהם נחשבים כשוגגים (ואעפ"כ הקראים לדעתו נחשבים למזידים והם פסולי עדות מן התורה כנ"ל) אבל לפלא שלא הזכירו רבותינו ז"ל מהסוגיא קידושין ע"ו שהרי בין אם נאמר שגזרו עליהם משום יבמה לשוק או שגזרו עליהם משום שאין בקיאים בתורת קידושין וגיטין הרי מוכח שתפסו קידושיהם, שאם לא כן אין חשש ממזרות מהטעמים הללו, ואמאי לא הקילו עליהם משום פסולי עדות?

והא תינח אם גזרו עליהם משום שנתערבו בהם ממזר מאחותו וממזר מאשת אח, דאחותו הרי אינו שייך לקידושין כלל, (דכך לי אחותו מהפנויה כמו מן הנשואה), ואפילו אשת אח דהערה באה מצד קידושין (ואי אין קידושין תופסים אין כאן אשת אח), ג"כ ניחא דהא לדברי האומר שמשום כך גזרו על הכותים אין זה משום סתם חשש אלא שעובדות מסוימות היו כך ונמסר שכך אירע אצלם שנתערב ממזר מאשת אח ומסתמא היתה ידועה שהיא ערוה דאורייתא (כיון שנמסר שהיה ממזר), היינו שהיה ידוע שהאשה נתקדשה בפני עדים כשרים והיתה אשת אחיו מן התורה או שממזר מאשת אח מישראל נתערב בהם, אבל לדברי האומרים שגזרו עליהם על יסוד העובדא הכללית שהיו פוטרם את הנשואות או משום שלא היו בקיאים בתורת קידושין וגיטין יקשה טובה דמה בכך, כיון שהם פסולי עדות ואין אצלם אישות דאורייתא! (ואפילו לדעת הרא"ה הידועה, הרי אלו ודאי בועלים על דעת הקידושין שלהם ואינם מכוונים אלא בתור חיי אישות אבל לא לשם קנין אישות), נמצא לפי"ז הכרח לאמר שחששו לאותם הטעמים בכותים שנשתמשו בהם האוסרים בנידון הקראים, היינו או שאינם פסולי עדות דאורייתא, או שחששו משום קידושין בפני כותים חברים או בפני ישראלים.

(ז) ולדעת האוסרים בקראים לכאורה גם כאן בכת "בני ישראל" אסור, (א) די"ל דאינם פסולי עדות, מפני שהם שוגגים או אנוסים, (ב) דאפילו את"ל שהם פסולי עדות, יש לחוש לקידושין בפני יהודים כשרים, (ואף אם לא

שמפני שנפל חשש ממזרות בכותים שיפרשו מהם, אלא "שגורו" על הכותים! ויש לנו לפרש שהכוונה שח"ל ברוח קדשם מצאו לחובה לגזור עליהם, ואמנם סמכו את גזירתם על החששות הללו, אבל לא שבלי גזירתם היה כבר איסור גמור במציאות מטעם החששות הללו בלבד. ואם כן כל היכא דגזור גזור, ומצינו שגורו על הכותים וגזירתם לעד עומדת. אבל לא מצינו שגורו על כת זו ואין לנו לגזור מעצמנו אלא לדון עליהם עפ"י יסודות ההלכה.

(יא) ולכאורה משמע שאף הכותים לא נאסרו איסור עולם. שהרי תנינן בסוף מסכתא כותים מאימתי מקבלים אותם משכפרו בהר גריזים והודו בירושלים ובתחית המתים, מכאן ואילך וכו'. והנה פשוט שלא הוצרכו להזכיר משיקבלו עליהם הושבע"פ, (דזה מובן מאליו) אבל אעפ"כ צריך שיכפרו בפירוש בהר גריזים וכו'. וצריך להבין לאיזה ענין היא הקבלה אם רק לענין שלא יהיה ייגם אסור היה לה לברייתא לפרש.

ומדסתמה "מקבלים אותם" משמע לכאורה שמקבלים אותם לגמרי לכל דבר.

אבל אם כן על מי חלתה גזירת החיתון? דאם שלא לישא כותית כופרת בתושבע"פ זה היה אסור ממילא (וכן להשיא בת ישראל לכותי כופר). וע"כ דאסור אפילו לכותי חבר כדי להבדילים מכלל ישראל וסמכו גזירה זו על חשש ממזרות דהיא חלה גם על כותים שומרי תורה כישראל, ומה שמקבלים אותם אם כפרו כנ"ל והודו כנ"ל היינו להחשיבם כיהודים לכל דיני התורה חוץ מחיתון.

ובזה מובן שסיימו שם בברייתא מכאן ואילך הגזול את הכותי וכו' ואם היה החיתון מותר אח"כ היה לו להשמיענו חידוש יותר גדול מכאן ואילך מותר להתחתן בהם! ובאמת כל האריכות בזה למותר ולא באתי רק להוציא מלב טועים, שכן חז"ל מזכירים כותים חברים ולא מצינו חילוק לענין חיתון דלא פלוג חז"ל.

(אלא ששוב יש לאמר שעל החברים היתה הגזירה ואת האחרים היה מקום לאסור מצד הדין ונפלה הראיה שהבאתי לעיל ויש להאריך ואכ"מ).

(יב) אך כל זה היכא שגורו בפירוש, אבל על אלה "בני ישראל" הנ"ל לא מצינו גזירה מפורשת. ומה שלא התחתנו אתם יהודים עד היום, כמובא בספר אבן ספיר, אין זה בכלל קבלה על עצמם שאסור להתחתן בהם לעולם, דהרי טעם גדול היה בדבר, שהיו כופרים בגירושין ובחליצה וביטול טבילת נדה וכלום היה צריך טעמים אחרים להבדל מהם, אבל עכשיו שקיבלו עליהם כל המצוות הרי אותם ששומרים תורה ומצוה מותר להתחתן בהם ואין כאן כלל איסור מטעם קבלה על עצמם.

וכן, לאחר העיון, נראה ששונה דין הכת "בני ישראל" מדין הקראים. כי בענין הקראים נחלקו בזה גדולי עולם (ולא נבוא להכריע ביניהם) ומה עוד שכבר החמיר הרמ"א ז"ל בדינם וקשה להקל כנגד המפורש בשו"ע, אבל בענין הבני ישראל לא נאמר כלום. ושוב העיד הרה"ג ר' יעקב ספיר בספרו אבן ספיר שב"ב "בני ישראל" לא היתה תערובת כל שהוא במשך שנים רבות ונזהרו מנישואים עם גויים. ואם כי לא ידעו מעניני גטין יבום וחליצות, הרי נהגו שלא להוציא אשה מבעלה אלא כל אשה כי ימצא בה ערות דבר חזרה לבית אביה וישבה אלמנות חיות עד יום מותה. ע"כ לאור כל מה שהועליתי נראה לע"ד שאין לאסור החיתון עם בן הכת ההיא המחזיק ביהדות גמורה ומתנהג ביהודי כשר בכל הנוגע לדיני וקדשי ישראל *.

ד.

[ספק שמא הבני הם צאצאי גרים / קבלת הגר ע"י הלל / קבלת המצוות בגירות].

(יג) והנה יש להסתפק אם אלה "בני ישראל" הם צאצאי גרים או הם מורע בית ישראל. אם כהצד הראשון יש לנו להטיל ספק בעצם הגירות דכיון שמצינו שלא קיבלו עליהם נדה, וגטין וחליצה הרי יש להסתפק אם היתה גירות לכתחלה כהלכה.

והנה אם אנו מוצאים אפילו קהלה שלמה ח"ו של ישראל שפרקו מעליהם עול תורה ומצוה אפשר שאבותיהם היו שומרי תורה ומצוה, ואין לנו יסוד להתחזק מהשתא אפילו לדור אחד למפרע. אבל בצאצאי גרים שקודם שנכנסו אבות אבותיהם לדת ישראל הרי ידוע שהיו גוים לפני כך וכך שנים, אם אנו מוצאים שיש מצוות שלא רק שרפויות בידם או שעוברים עליהם בדרך עבריינים אלא שהוא מיוסד אצלם שלא לשומרן, והוא עיקרוני אצלם, שפיר יש להתחזק מהשתא על למפרע ולומר מדהשתא הם כופרים במצוות הללו מעיקרא נמי היו כך וכשנכנסו לגרות נכנסו על דעת כך, ויש להאריך בחזקה דהשתא.

והנה אלו ידענו מקבלה נאמנה שאבותיהם של אלו נתייירו בבי"ד כשר שוב היתה לנו חזקה שלא הוציאו דבר שאינו מתוקן והיינו אומרים שנתקלקלו אח"כ, אבל אין לנו באמת שום מסורת, ויש ספק שמא נתייירו ע"י בי"ד של צדוקים, (ואף שצדוקים ג"כ מחזיקים במצוות הללו, שמא נתייירו בבי"ד של צדוקים כפרנים), או של איוז כתות שהיו בישראל שנלקו במינות כידוע מתולדות ישראל, ואם כן יש להסתפק: (א) שמא אלה שקבלום בראשונה היו פסולים, וכיון דגר צריך שלשה (דמשפט כתיב ביה) הרי

לסדר גטין ואין אנו יודעים טיב כשרותם של הגטין הללו ויש צורך לבדוק אם אינו בא מגרשה, עיי"ש סי' י"ד.

(*) וראה הלן בסימן י"ד שהעלינו עוד צדדים להיתר כשאפשר עכ"פ לבדוק אם אותו הבא להתחתן אתנו מאותו הכת לא נולד מאשה שנתגרשה בבתי דין שבהודו. שאחר זמן האבן ספיר נהגו

מצוה זו אולי כך טוב לו מאחר דסוף סוף הוא בא לחסות תחת צל כנפי השכינה ואין ראוי לענשו באותו החומר שראוי לפושע ישראל מכיון שיש תקנה להביאו לידי שמירת מצוה ונקל להסביר וקצרת.

ובהאי ענינא יש לחקור בדיו הכותים דאיך הוכשרה גירותם (למ"ד גירי אמת הם) אם לא החזיקו בתושבע"פ, ואם לאמר דלכתחילה קיבלו ואח"כ נתקלקלו או שקיבלום לכתחילה בתקוה שאח"כ יאמינו ואכ"מ.

(טז) והנה מהתוס' (ענין שמ"ק כתובות יא) משמע דקבלת המצוות מעכבת, ודוקא בפני שלשה. (ורק לענין הטבילה כתבו ביבמות מה: דכיון דידוע לכל דיו בזה). וי"ל דהא הגירות ילפינן מאבותינו "ככם כאבותיכם" ושם הרי קיבלו עליהם כל התורה כולה (אף דלא ניתנה תורה או אבל קיבלו כל מה שצוונו הקב"ה דאמר להם משה שעתיד הקב"ה לתת תורה לישראל ובאו במסורת הברית) וכך צריך להיות הגר לעתיד, וכדילפינן מילה וטבילה וקרנן שצריך הרצאת דמים ולא למדו שאינו מעכב אלא מלדורותיכם. ואמנם לא מצינו בפירוש שאם לא קבל המצוות שאינו גר. ואפשר דאם מל וטבל סתם לשם יהדות הר"ו גר דסתמא דמילתא מקבל עליו להיות יהודי על דעתנו, אבל כשמתנה בפירוש חוץ מדבר פלוני (וק"ו חוץ מקבלת המצוות בכלל) ודאי אינו גר.

(ולכאורה יש לפשוט מן התוס' יבמות מז ד"ה יש לך עדים, דאי היה לו שני עדים הוה נתייגר בינו לבין עצמו דשנים שדנו אין דינם דין ותמהו התוס' דאי בדיעבד חד גמי כשר הרי זה כבר בית דין, ומ"ט לא תירצו דלא הסכימו הבי"ד לקבלו בפחות משלשה והוא טבל לפניהם לאחר שכבר נימול).

והנה הרמב"ם (אי"כ פ"ד ה"ד) אינו מזכיר עיכוב של קבלת המצוות בפירוש אבל מכללא נשמע, שהוא אומר לאחר שקיבל עליו עול תורה, — ואין ספק שמעכב. אך בגר קטן יש להתבונן איך מטבילין אותו על דעת בית דין, דבשלמא הטבילה מועילה אבל איך שייך קבלה בקטן שאינו בן דעת! ואי שכיון שאינו מוחה אח"כ הוא קבלה הרי א"כ או נעשית הקבלה והיא אינה בפני שלשה! וצריך לאמר כי שתיקתו מאחר שידוע שנטבל לשם גירות מכבר עולה קבלה בפני כל העולם וכסברת התוס' לענין טבילה שכיון שידוע לכל העולם שהוא טובלת וכו' הוה כלפני שלשה (לענין קבלה לא אמרו התוס' כך אבל כאן שאני). ועוד יש להבין בקטן שתקפו ישראל וגיריו על כרחו (רמב"ם פ"ח מעבדים) הרי שם לא קיבל כלום ומשמע שאינו יכול למחות ושהוא גר. ובאמת קשה מ"ש מגר קטן שמטבילין אותו ע"ד בית דין, וכמו שתמה כבר הלח"מ דצריך ב"ד וצריך מדעת אעפ"י שהוא קטן, וברש"י שם כשאבינו ואמו מביאין אותו אמדינן לדעתיה שהוא זכות לו, ועי"ש בתוספות וצ"ע כעת איך הוא נעשה גר גמור, ועוד דעצם הענין קשה דהוה בתורת כיבוש והא תינת

פשוט שמי שנתקבל בב"ד של פסולים אינו גר. (ב) אפילו באמר שנתקבלו בב"ד של שלשה כשרים אפשר דלא קיבלו עליהם אלה המצוות, ואעפ"כ גירום מפני שחשבו שלסוף יקבלו, (וטעו בחכמתם דלא כהלל), ונמצא שהקבלה בטלה למפרע.

בכל אופן יש ספק על עצם הגירות וכיון שכך ניתוסף לנו ספק להיתירא, ספק שמא זה הבא לפנינו כשר הוא ואת"ל שהוא מגישואין שהיו עושים ממזרים הרי ספק שמא לא חלה עליהם הגירות כלל, ואין תפיסת קידושין.

(יד) והנה יש לעיין בהלל שגיריו לאותו נכרי חוץ מתושבע"פ (שבת לא). וכבר עמד על זה מאור עינינו רש"י ז"ל ופירש דזה היה טעמו של שמאי שדחאו. והלל קבלו משום שראה בחכמתו שסופו לסמוך עליו, וניכר מלשונו של רש"י שיש כאן קושיא ותירוץ. ואמנם צריך להבין מאי קשיא ליה ומאי ניתא ליה. דאי קשיא ליה איך קיבלו בגד הדין וניתא ליה דסמך על חכמתו שבסוף יקבל עליו, א"כ למה הוא צריך לאמר שלא היה כופר בתושבע"פ אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה, מה הרוחנו בזה? דאטו קבלה בתנאי תושבע"פ אינה מפי הגבורה ח"ו ממשא יש בה! וע"כ הוקשה דסוף סוף לא היה להלל לקבלו כיון דאסור לקבל אם הוא משייר בתורה, והיינו אפילו אם ראה בחכמתו שעתיד לקבל אח"כ, דלא מסתבר שיהיה מותר באופן זה כיון דהוה איסור בעצם הקבלה. וע"כ מצא רבינו דרך ממוצעת, היינו דהנכרי הוה קיבל עליו לשמור תושבע"פ אלא שלא קיבל האמונה שהיא מן השמים ובכה"ג כבר אין איסור לקבלו באופן שקרוב לחשוב שיסמוך עליו לגמרי אח"כ ומכ"מ צ"ע.

ועוד יש לחקור בעצם הדבר אם קיבלוהו באופן כזה אם הקבלה פועלת מידי, והנה הוא גר גמור, או שהגירות אינה פועלת אלא אח"כ כשמודיע לנו שהוא מאמין בתושבע"פ או במצוה שלא קיבל אותה לכתחילה בתור תורה מן השמים. שוב יש לנו להתבונן אם קיבלוהו בשמור אם הוא גר בדיעבד אפילו לא קיבל אח"כ, ואפילו אם קיבלוהו בשמור גמור דלא כעובדא דהלל לפי פירוש רש"י.

(טז) והנה בפירוש רגמ"ה לבכורות ל. יש דברים שצריכים הבנה, כי הוא אומר שאין מקבלים אותו דאמרינן הואיל ואינו יכול לעמוד באותו דבר ודאי לא יעמוד גם באחרים עי"ש. ומשמע שאין זה מעכב בעצם הגירות ומינה שאם קבלו אותו שהקבלה מועילה ומיהו הא ודאי שאם קיבלו אותו אין תנאו כלום והרי חייב באותו דבר שלא קיבל. ואם כן יש לנו להבין דברי רבינו גרשום ז"ל דאיך יעלה על הדעת שנקבל אותו כשאנו יודעים שלא ישמור מצוה אחת ממצוות התורה שיהיה חייב בה? ואולי כוונת רבינו ז"ל היא דהוה סלקא אדעתין לקבלו אפילו בסתמא ולסמוך שקיום רוב המצוות בתוך כלל ישראל סוף סוף יביאנו לשמור גם מצוה זו, ואי דעד שיביאנו לידי כך יעבור על

במלחמה, אבל שלא במלחמה מנלן, ויש לעיין בקנין כיבוש, ועוד דהא תינח לעבדות אבל לגירות מנא לן.

ויש לעיין לענין עבד אם צריך שיקבל עליו עול מצוות או כיון שמטבילו על כרחו לית לן בה, ואמנם מצינו בעבד כשטובל לשם גירות שא"צ לקבל עליו עול מצוות וא"צ להודיעו כיון שכבר הודיעו לו אבל אין הרמב"ם אומר כיון שכבר קיבל ונמצא שלא שייך באמת בעבד קבלת המצוות כיון שמטבילו על כרחו ולסוף אין צריך לקבל והרי הוא גר בלי קבלת המצוות, ואפשר כיון שכבר שמר מקצתן מובן ממילא שבטבילו הוא מכיון לקבל עליו עול מצוות וזה בכלל יתכן דסתמא

דמילתא שהטבילה לשם יהדות כוללת קבלת המצוות ודוקא היכא שמפרש שאינו מקבל איות מן המצוות. הוא דאינו גר, משא"כ בסתמא וצ"ע בכל זה.

(י) עד הנה דברנו על יסוד ההנחה שהם גרים לבטל את גירותם וממילא פקע חשש ממזרות. אבל כפי שהוגד לי ע"י הרב הצדיק ר' דויד ששון הם מורע ישראל, וא"כ פקע יסוד זה שבלא"ה חלש היה ונשאר לנו לדון כמו שדנו הגאונים ז"ל לענין הקראים דהקדושין שלהם לא תפסו מפני שהם פסולי עדות (אבל כבר שדו בה נרגא דאנוסים הם מפני שמנהג אבותיהם בידיהם), וכנ"ל.

סימן יד

כ"ד חשוך תשי"ד

בענין נשואים עם אחד מכת "בני ישראל" שבהודו.

א.

ליד"ג הגאון הגדול פאר הדור זכר הרב הראשי והאב"ד דפתח תקוה שליט"א.

שלום וברכה.

זה היום נפנית לעיין בשאלה זו של חיתון עם "בני ישראל" שבהודו, היות והוא שעה"ד גדול, והמקום יתא בעזרי.

(א) נתברר לי שהכת "בני ישראל" שבהודו הם מורע בית ישראל בלי שום ספק, אלא שאחינו הבבלים בהודו היו פורשים מהם על יסוד תשובה שקיבלו מרב מובהק בבגד ז"ל לפני מאה שנה שיש בהם ספק ממזרות, והספק הוא שכתבו לו מאנשי בגד שבהודו עליהם שני דברים: (א) שהזקוקות ליבום שביניהם נישאו מהן לשוק בלי חליצה; (ב) שאין אצלם גיטין.

והנה בנוגע ל(א) הלא רק לדעת י"א ולד יבמה לשוק ממזר מדרבנן ובודאי משום ספק זה אין להחמיר כלל שהרי ספק ממזר תורה אינו אלא מדרבנן, וי"א שממזר יבמה כשר כפשטן של דברים שאין ממזר מיבמה, וכש"כ ספק בזה.

(ב) אך מצד חשש (ב) נראה מקום להחמיר, וכמו שהחמיר הרמ"א ז"ל בקראים, אכן בנוגע לזה נאמנים עלי דברי הרב יעקב ספיר ז"ל בספרו "אבן ספיר" חלק שני שהיה גדול בתורה וביראה וחשוב מאד בעיני גאוני

ירושלים איתני ארץ ז"ל שבימים ההם, וחקר ודרש על הכת והיא של "בני ישראל" שהוא כותב בפירוש שאצלם המשולחת מבעלה חוזרת לבית אביה ויושבת אלמנות חיות כל ימיה, ואלה השואלים אינם מדברים על עובדות של גישואין של יבמות לשוק ואינם אומרים שידוע להם על מקרים של גישואי אשת איש לשוק בלי גט (ואני בדקתי את התשובות על אודותם), ונמצא שאין כאן הכחשה כלל, ודאי שהוא, הרב ספיר, נאמן אעפ"י שהוא עד אחר, הואיל וזהו מילתא דעבידא לאיגלווי ולא נתחזק איסור כלל, וא"כ אין מקום לחוש, ומאז, כידוע, כבר קיבלו עליהם את כל מצוות התורה, דאורייתא ודרבנן, אבל בימי הרב ספיר ז"ל עדיין לא היו להם גיטין.

אלא שיש כאן לדון ע"ד היתורים שם בהודו שהחמירו על עצמם והתחייקו בחומרתם כ"כ הרבה שנים. אבל הם עוד לא פנו אלינו, ובארץ ישראל אין מקום לאסור מטעם שיש מנהג שלא להתחתן עמם. שזה מקרוב התחילו קצת מהם לבוא הנה.

אפילו אם היה חשש כנ"ל (היינו אם לא נקבל עדות ה"אבן ספיר") הלא יש כאן ספק שמא משנאבד מהם ספר התורה ונשתכחה מהם תורת גיטין כך נשתבשה מהם תורת קידושין, ויתכן שהקידושין שלהם לא היו כדיון. והר"ז ס"ס, שמא לא היתה האשה הנשואת אשת איש מקודשת מן התורה, והם בעלו על דעת הקידושין המשובשים שלהם.

(ג) הלא תבחרו הוזה שבג"ד הוא פירש משם ובא לכאן והיה לנו לדון כל דפריש וכו' וכו', שכבר עורר הנובי"י

אנשי כנסת הגדולה בתפלתם דלא מגרי בקרובותיהו.
 כמבואר בסנהדרין ס"ד, ויומא ס"ט וערכין ל"ב, עיי"ש.
 והוא דאפילו לדעת הסוברים שיחוד אסור מן התורה התיירו
 יחוד עם אחותו משום דאין חוששין לזנות של קרובים, ורק
 יש כאן משום דבר שבמנין, עיי"ש (וע"כ מה שאמרו
 בקידושין ע"ה ע"ו שגזרו על הכותים משום ממזר מאחותו
 וממזר מאשת אח שנתערבו בהם, היינו שהיה ידוע
 שבזויא נתערבו בהם אבל לחוש מן הסתם לעריות, אין
 לחוש מפני שאין היצר מתגרה בקרובים), ומסתבר (ואף
 שאין לי ראייה על זה) שכשהתפללו אנשי כנסת הגדולה
 לבטל בחלק גדול את היצר של עריות, התפללו גם על
 שניות כי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, וא"כ אפילו
 לגבי יחודים שאצלם לא משתמרים מתוך בערותם חוקי
 העריות והשניות, אין מן הסתם לחוש וזה לא שכיח
 שיתחתנו עם עריות ואף לא ע"י שניות, אלא שיש לאמר
 (אם כי רק מהסברא) שזה רק בקרובים מלידה בקירבה
 אישית, אבל לענין אחות אשה או אשת אח שלא במקום
 מצוה יש לחוש שמא נשא אדם אחות אשתו או אשת אח
 שלא במקום מצוה רק מחמת החיתון וכדומה אלא ע"כ
 זה מיעוט קטן, ומן הסתם אין לחוש לנישואין כאלה, כל
 זמן שלא גזרו חכמים על החיתון.

וגם אין מקום להמיה על המובא בספרים שרבני
 צפת ז"ל פנו בזמנם אל אחינו אנשי בבל בהודו שחלילה
 לא ירחיקו אלא יקרבו את "בני ישראל" ההודים, אף שאכן
 ספיר כותב שלא היו להם ואין להם גיטין וחליצה ולא
 סדר עריות ושניות, ולכאורה ודאי שצריך להרחיקם ולא
 לקרבם! שמעצם הדין אין לחוש, שאם מפני הגיטין, הוא אכן
 ספיר בעצמו מודיע שמקרה של קטטה היה דרכם שהאשה
 תשוב לבית אביה ותשב שוממה, אלמנות חיות, עד יום
 מותה, ומפני יבמה לשוק אין חשש של ממזרות, ומפני
 העריות, החשש מיעוט כ"כ קטן מן הסתם כמו שביארנו,
 ואולם מכ"מ צריך הדבר עוד חישוב ובדיקה קפדנית, ואני
 לא כתבתי לע"ע אלא במקרה של כל דפריש וכו'.

ויעויין שם בעין יצחק שהגאון ז"ל מסיק שבמקום
 שבטל הטעם, אי במקום עיגון יש להקל בדבר שבמנין,
 עיי"ש.

(ה) והנה כעת הגיעני מכתב מהודו ובו עורר הכותב
 חשש חדש שהיות שזה מקרוב נוהגים בהודו לסדר גיטין
 צריך לברר טיבם של הגיטין בענין כשרותם, הנה בנוגע
 לנקודה זו אפשר שהם ע"כ בני תורה ואלה המסדרים
 הגיטין לא פשוטי עם הארץ ואפשר שהם מסדרים מתוך
 קיצורים ידועים ויתכן שיש מהם כשירים.

עכ"פ היות ובימי הרה"ג ר' יעקב אבן ספיר ז"ל לא
 היו מסדרים לא גיטין (ולא חליצות), היינו לפני שבעים

ז"ל בענין הקראים שאף הרמ"א ז"ל לא התמיר אלא
 באתראי דקביעי, אלא שהוא ז"ל שם חוכך להחמיר משום
 שהיא בעצמה פירשה, וזה נקרא פירשה בפנינו שהיא
 יודעת מהאיסור שחל גם עליה, יעוי"ש, ומסקנתו היא
 שאם היא בגדלחה היתה במקום הקביעות, הוא ז"ל לא
 מן המתירים ולא מן האוסרים הואיל וכמה קדמונים התיירו
 לקבל את הקראים אף במקום קביעותם (יעוי"ש בנוב"י
 סי' ח') וע"כ בהצטרף הידיעה מהרב אבן ספיר ז"ל
 ובצירוף הספק הנ"ל, נלע"ד להקל בנדון זה שהוא דיעבד
 וקרוב לפס"נ ומצוה לכונסה (קע"ז סעיף ה').

שמה תאמר הלא המקילים צרפו להיתר שהעדים היו
 פסולים, משא"כ בבני ישראל הללו, שלא היה בלבם שמץ
 של אפיקורסות אלא בערות בלבד, והיו שוגגים ממש,
 אומר אני שהידיעה של הרב אבן ספיר ז"ל חשובה מאד
 וכן הספק שלי יש לו משקל, שאם נשתכחה מהם תורת
 גיטין לגמרי, יש ספק שמא הקידושין היו שלא כדין, היינו
 למשל, בפני עדים פסולים מן התורה, פסולים משום קרבות,
 ומשום נשים, ועוד שבזויא לא יחדו עדים כשרים לבד,
 אלא הזמינו בערבוביא לעדים כשרים ופסולים, ואפשר
 לפעמים שהזמינו רק קרובים, וגם באופן הראשון יש
 פוסקים שהקידושין בטלים, ועיין מהרש"ך כ"ח וכו' וכו'
 וריטב"א וא"מ וכו'.

לצערי עוד לא יכלתי להשיג הקונטרס של הגרב"צ
 עזיאל ז"ל שהודיע לי זמן קצר לפני פטירתו שפסק
 להיתר.

ואינני מתיר אלא במקרה זה, ועל הכלל עוד חזון
 למועד א"י.

בברכת התורה וביקרא דאורייתא

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

ראש הרבנים לישראל

ב.

[חשש זנות ונישואין עם קרובים / חששות לגבי גטין

שסודרו בהודו]

(ד) עיינתי עכשיו שוב בספר "אבן ספיר", ח"ב, וכה
 דבריו: "אבל היהודים לא יתחתנו עמהם כי לא היה ולא
 יש להם עד היום גיטין וחליצה וסדר העריות והשניות
 כמצות תוה"ק".

והנה לגבי חשש של זנות ונישואין עם קרובים הנה
 הגאון רשכבה"ג ר' יצחק אלחנן זצ"ל, דן בעין יצחק אה"ע
 סימן ח' ס"ק ד', עפ"י רש"י בקידושין פ"א ד"ה ודר עם
 אמו ועם בתו, ומפרש דלא תקיף יצרא עליהו דאהנו ביה

יש לי להעיר, שמשמע מהסוגיא דקידושין ע"ד שאע"פ שהיה ידוע לחז"ל שנתערבו בכותים ממזר וכו' מכ"מ לא תיכף גזרו איסור חיתון עליהם, כי היו יכולים לבדוק בכל מקרה שבא לידם, אף אנו נעשה כך.
י. א. הלוי הרצוג

שנה, ע"כ יש לנו עצה פשוטה בכל מקרה שבן או בת מבת "בני ישראל" רוצה להתחתן עם יהודי או יהודיה משלנו צריך לבדוק אם החתן או הכלה נולד מאחת הגרושות שנתגרשו בבתי דיניהם הנ"ל, ואם יש מקום לחשש צריך לבדוק הענין בכל מקרה ומקרה.

סימן טו

בענין פצוע דכא שבא לו קילקול ע"י חולי וכתרו לו לרפואה, אם נפסל לבוא בקהל.

בדרך עיוני בקונטרסים של אוצר הפוסקים, (בהערות שבסוף כרך א) נתעכבתי על הערת ידי"ג הגאון הר"מ הראשי דעץ חיים שליט"א [זצ"ל] בסי' ה' ס"ק נ"ו, בענין הגירסא הנכונה בסמ"ג ל"ת ק"כ, השייכת לגידון דידן, וכדי לבא אל הענין אני מתבונן בעצם הסוגיות בבבלי וירושלמי, והנני רושם כאן כפי העולה ברעיוני הערות אחדות, ואני מדגיש שדברי נאמרים בחפזן ואינם אלא מו"מ בלבד, ואני מקצר מאד.

א

[סוגיית הבבלי יבמות ע"ה:]

(א) זה לשון הסוגיא בבבלי:

אמר רב יהודה אמר שמואל, פצוע דכא בידי שמים כשר. אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע. במתניתא תנא נאמר "לא יבא פצוע" ונאמר "לא יבא ממזר", מה להלן בידי אדם כאן בידי אדם. עכ"ל.

(ב) ויש לנו לדייק בסוגיא זו:

(א) מה חידש לנו שמואל שפ"ד ביד"ש כשר, הלא ברייתא מפורשת היא כמובא שם תיכף, גז"ש ממזר מה ממזר ביד"א (ודוחק לחרץ עפ"י התוס' בב"מ קי"ד ב' ד"ה ה"ג דתניא עי"ש)?

(ב) יש לדקדק בלשונו של רבא, היינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע, כלום קרי וכתוב יש כאן? ועי' תוס' שבת נ"ה ובהגהת רעק"א ז"ל, אבל זה אינו שייך לכאן שאין כאן שום מחלוקת והי' צריך לומר היינו דכתיב וכו'.

(ג) מאחר שכבר מעצם הלשון מוכח שביד"ש כשר, למה הוצרכה הברייתא לדרוש גז"ש? ואם תברייטא דרשה גז"ש וכי כעורה היא זו עד שהוצרך רבא לדייק מלשון הכתוב?

(ד) הלא כל גז"ש צריכה שתהא מופנה, עכ"פ מצד א', ואם אינה מופנה אין למדין כלל, ואיזה מופנה יש כאן? תאמר שהתורה הק' היתה יכולה לכלול ממזר ופ"ד בלא יבא אחד, ומובן שזה לא הי' לאו שבכללות, שאינו דומה

לבא ומבושל ולרתיים ורכב, והנמצא כזאת, הלא אלו נושאים נפרדים ולא אורחא דקרא לכלול נושאים נפרדים. כאלה בלאו אחד ולאמר לא יבא פ"ד וכו"ש וממזר בקהל ד', (ול"ש להכניס כאן, כמובן, המחלוקת של ר' יאשיה ור' יונתן, שאם כך, על פ"ד וכו"ש תאמר שמא אינו פסול אא"כ הוא שניהם יחד, אע"כ דמוכח מחוכו שהיו"ו כאן לחלק).

(ה) רש"י ז"ל מפרש דהיינו דקרינן פצוע ולא קרינן הפצוע, שביד"ש כשר, כגון שגולד כך ממעי אמו או ע"י רעם וברד, ויש לדקדק, שהפצוע הי' משמעותו מעיקרא, וכמו הצדיק, הרשע, דמעיקרא, שזהו ממעי אמו, וקרינן פצוע שפסול, דוקא אם נעשה אח"כ. אבל אי"כ אף בנעשה ע"י רעם וברד יופסל והיכן המשמעות ממה דקרינן פצוע ולא הפצוע שבאופן זה כשר?

(ו) בשלמא אם משפט הלשון הי' דורש שיהא כתוב הפצוע הי' מקום לדרשא, אבל אין משפט הלשון דורש זאת מה מקום לדרשא זון? ואפי' אם נניח שמשפט הלשון דורש שיהא כתוב הפצוע, או פצוע הדכא, הרי יש סברא להיפך שאם הי' כתוב הפצוע הייתי אומר דוקא אם נולד כך שלא היתה לו שעת הכושר, וכהא דלהלן דף ע"ט וכהא דשבת קל"ו.

(ז) הרי הגז"ש תלויה באם דנין אפשר משאי אפשר, שממזר א"א אלא ביד"א והסוגיא לא נגעה בזה כלל?

(ח) ועתה נבא ליישב בס"ד את הדקדוקים הנ"ל, לכאורה י"ל שיש הפרש גדול בין הברייתא והמימרא דשמואל, שלפי הברייתא דבר זה נלמד בגז"ש ממזר